

MARTIN ŠRAJER / 11. 10. 2023

Václav Šašek

„Ale já bych si chtěl s Drdou strašně rád povídat o Příbrami. A když ne s Drdou a když ne o Příbrami, tak s kýmkoli o čemkoliv, protože tu jsem nejmladší, s nikým se neznám a nikdo se se mnou nebaví, kromě Šaška. To je hoch, který dělal ve *Večerní Praze* a teď je u Šebora dramaturgem; znám ho z koleje, z ‚5. května‘.“ [1]

Citovaná slova si Pavel Juráček zapsal do svého deníku v říjnu 1960, když se v Dobříši účastnil semináře filmové sekce Svazu spisovatelů. Dotyčným hochem byl sedmadvacetiletý Václav Šašek (1933–2023), z něhož se zanedlouho měla stát jedna z čelních osobností české filmové dramaturgie. Během své více než padesátileté kariéry dramaturgoval filmy *Lásky jedné plavovlásky*, *Hoří, má panenko*, *Ecce homo Homolka*, *Na samotě u lesa*, *Panelstory*, *Vrchní, prchni*, *Vesničko má středisková* nebo *Obecná škola*. K několika desítkám dalších napsal scénář.

Jako dramaturg začal Šašek působit na Barrandov právě v roce 1960. Literární podklady ke vznikajícím filmům ale pročítal již dříve coby externí lektor scénářů. K filmům se vyjadřoval i z pozice kritika píšícího pro *Večerní Prahu* nebo *Zemědělské noviny*. Práce se slovem odpovídala jeho původnímu vzdělání. Kladenský rodák vystudoval češtinu, literární vědu a ruštinu na Filozofické fakultě UK.

Coby dramaturg byl Šašek přiřazen k nově založené tvůrčí skupině Šebor–Bor, pod kterou vznikala nejvýznačnější díla nové vlny. Vedoucím skupiny byl Jiří Šebor, vedoucím dramaturgem Vladimír Bor. Dramaturgický tým tvořili kromě Šaška ještě Radovan Kalina, Věra Kalábová a František Kožík.

Šaškovou první dramaturgií byla spolupráce na scénáři podle Škvoreckého povídky *Eine kleine Jazzmusik*. Adaptaci připravoval s Milošem Formanem, pro kterého mělo jít o režisérský debut. Scénář byl sice schválen, ale pak se podle Šaškových vzpomínek rozšířila zvěst, že na Barrandově má vzniknout filmové zpracování jiné, problematičtější knihy od Škvoreckého – deset let zakázaných *Zbabělců*. Výroba *Eine*

kleine Jazzmusik byla vzápětí zakázána. Prvním filmem, který Šašek jako dramaturg realizoval, byl až Formanův *Černý Petr*.

Autobiografickou předlohu napsal Jaroslav Papoušek. Pro malíře, sochaře a budoucího režiséra a scenáristu, jehož Homolkovi za svou dramatickou strukturu též vděčí Šaškovi, šlo o prozaický debut. Autobiografická novela o životě kupeckého učedníka z malého města se původně odehrávala v roce 1947. Mladí herci a neherci si ale nevěděli rady s dialogy a reáliemi. Ve svých rolích nebyli autentičtí. Díky shovívavosti Šebora a Bora mohl být nicméně celý scénář přepsán a přesazen do současnosti.

Pokud se píše o triumvirátu Forman–Passer–Papoušek, dochází k opomíjení čtvrtého muže v pozadí, jehož přínos pro výslednou podobu dodnes obdivovaných filmů byl neméně podstatný. Šašek sice do výrobního procesu obvykle vstupoval později, kdy už byl hotový literární scénář – a sám mluvil o dobrovolném upozadění, aby talentovaní autoři nebyli omezováni v sebevyjádření –, ale stále se s ostatními podílel na cizelování každého slova i celkové struktury. Ta byla v případě následujících *Lásek jedné plavovlásky* pevnější než u mladicky rozevlátého *Černého Petra*.

Ve stejné době začal Šašek psát vlastní scénáře. Společně s Milošem Macourkem, Břetislavem Pojarem a Václavem Havlem napsal například scénář ke zřejmě animované komedii *Návštěva*. Havel ji předložil na Barrandově v únoru 1964. K realizaci ale ani v případě tohoto díla nedošlo.^[2] (*Návštěva* je zároveň název synopse a scénáře z roku 1975, při jehož psaní Šašek vycházel ze skutečného příběhu udavače studentů, který dříve inspiroval Krejčíkův *Vyšší princip*.)

První částečně Šaškovým scénářem, který se dočkal zfilmování, bylo *Intimní osvětlení*. Námět napsal sám, filmovou povídku s Papouškem. Dali ji přečíst Passerovi, který později na ranou verzi scénáře, kterou na Barrandově prý nikdo nechtěl zfilmovat, vzpomínal s lehkými rozpaky: „Byl to příběh, který se odehrával na pramici na řece, v průběhu dvou týdnů dovolené. Houslista s dívkou jeli řeku. Dva týdny. To bylo všechno.“^[3] Rozhodl se nicméně vyjít z uvedeného obrazu a dal vzniknout mistrovské atmosférické miniatuře.

V šedesátých letech bylo podle Šaška hlavním úkolem dramaturga motivovat a povzbuzovat tvůrce v jejich nápadech, kterým mohli dávat relativně volně průchod.

Atmosféru vstřícnosti na Barrandově, nebo alespoň v tvůrčí skupině Šebor–Bor, po reorganizaci z roku 1962 potvrzuje i fakt, že si Šašek z daného období nepamatuje na žádné problémy s cenzurou.[4] Nebo alespoň ne ve fázi vývoje. Například u dalšího z Formanových filmů, na němž se podílel, *Hoří, má panenko*, přišly komplikace až po uvedení.

Jakkoli ale schválení scénáře proběhlo hladce, jeho podoba stejně jako u *Černého Petra* prošla výraznou proměnou. Podle Šaška se film měl původně odehrávat v Lucerně a vyprávět o starém pánovi, který si přivydělává jako pořadatel taneční zábavy. Když ale měli Forman s Passerem a Papouškem napsanou polovinu scénáře, uvědomili si, že to není ono, začali nanovo a vymysleli hasičský bál.[5]

Šaškovým následujícím scénářem bylo krimi *Hra bez pravidel*. K danému žánru se bude – stejně jako Drahoslav Makovička – vracet po celou normalizaci, kdy současně navázal spolupráci s Dušanem Kleinem. Pro něj napsal detektivky *Jeden z nich je vrah*, *Zatykač na královnu*, *Případ mrtvého muže* a *Kam nikdo nesmí*. [6] V sedmdesátých a osmdesátých letech pak ve skupinách Karla Copu, Karla Valtery a Miloslava Vydry vytvořil podle detektivních konvencí ještě *Zlaté rybky* a *Řetěz*.

Přestože se Šašek podílel na filmech režisérů, kteří se po srpnu octli v nemilosti nového barrandovského vedení, drastické prověrky jej na rozdíl od jiných dramaturgů, nahrazených prověřenými kádry, nezasáhly. Zkušení praktici jako Vladimír Bor, Marcela Pittermannová, Václav Nývlt nebo právě Václav Šašek se snažili udržovat vysokou úroveň barrandovské dramaturgie. Byli ale neustále usměrňováni a ideologicky vyvažováni méně kompetentními kolegy.

Za své pokání, které mu umožnilo bez delší pauzy pokračovat v tvorbě, označoval Šašek film *Zločin v Modré hvězdě* podle vedlejšího motivu z *Anny proletářky*. Vhled do struktur prvorepublikové sociální demokracie vyprávěl příběh typického straníka, poslance Jandáka. Námět Šaškovi nabídnul barrandovský ředitel Miloslav Fábera. Předlohu se snažil zpracovat jako kriminálku, ale studio k Šaškově smůle přidělilo režii Antonínu Kachlíkovi, „který se zrovna vrátil z Moskvy, kde čerpal inspiraci, jak dělat politické filmy“.[7]

K nejhodnotnějším Šaškovým dílům z normalizačního období patří *Petrolejové lampy*. Stejně jako u jiných adaptací české literatury bylo Šaškovou výhodou jeho vzdělání a

konexe: „Protože jsem byl svým studiem na Filozofické fakultě UK orientován na literaturu (žádné filmové vzdělání nemám), měl jsem řadu přátel v různých nakladatelstvích, především v Československém spisovateli a v Mladé frontě. Tam jsem si půjčoval rukopisy, které jsem pak jako dramaturg nabízel scenáristům.“^[8]

Stěžejním autorem pro Šaška přitom již během studií byl Jaroslav Havlíček. V jeho psaní obdivoval skvěle napsané postavy, smysl pro drama a pointu. Byl tudíž vhodným adeptem na napsání scénáře podle několika posledních kapitol Havlíčkova sugestivního psychologického románu. Ač byl Šaškův scénář ústředním dramaturgem Ludvíkem Tomanem schválen do výroby, najatý režisér Juraj Herz s jeho podobou nebyl spokojen.

Herz se proto obrátil na svého krajana, slovenského scenáristu Lubomíra Dohnala. Ten pracovní nabídku přijal pod podmínkou, že bude moct vytvořit kompletně novou adaptaci. V titulcích byl nicméně jako hlavní autor ponechán Šašek, který zároveň obdržel honorář za scénář. Dohnal se totiž před dokončením filmu octl na stále početnějším seznamu zakázaných autorů.^[9]

Pro uvedení Šaškovy další význačné spolupráce si vypomůžeme vzpomínkou Zdeňka Svěráka: „Vstoupili jsme ve známost jako autoři Divadla Járy Cimrmana a jednoho dne jsme dostali nabídku z barrandovské dramaturgie, abychom napsali film vycházející z naší divadelní poetiky. Napsali jsme scénář, který se jmenoval *Sedm zásad Inspektora Trachty* [...] Ještě jsme napsali pár jiných filmů, až přišel náš dramaturg dr. Václav Šašek s návrhem, abychom se k té prvotině ještě jednou vrátili.“^[10]

Šašek se následně dramaturgicky podílel na většině filmů Svěráka a Smoljaka, *Jáchyme, hod' ho do stroje!*, *Na samotě u lesa*, *Kulový blesk*... Jejich filmové vyprávění podle něj nebylo tak suverénní a proto si je dovolil usměřňovat víc než v minulosti Formana nebo Passera. Nezanedbatelný byl Šaškův podíl na Svěrákově scénáři k tragikomedii *Vesničko má středisková*. Tvůrčí skupina první verzi odmítla s připomínkou, že hrdinou úsměvného snímku nemůže být mentálně postižený člověk.

Látku převzala skupina, pod kterou pracoval Šašek, který „přišel s myšlenkou, že závozník Otík by měl působit jako lakmusový papírek. Jak se k němu ostatní postavy chovají, takové jsou,“, vzpomínal Svěrák. Ten na Šaškovi zároveň oceňoval, že dovedl chválit: „A to je při psaní správná injekce. Když vám ocení, co se povedlo, máte chuť

pokračovat.“^[11]

Svěrákova slova stvrzují to, co v rozhovorech tvrdil i Šašek – dramaturgování je především otázka důvěry. Samotný Šašek se opakovaně setkal s jejím podkopnutím. Polistopadová pohádka *Jak si zasloužit princeznu* a drama *Má je pomsta* sice vznikaly podle jeho scénářů (druhý z nich považoval za jeden ze svých nejlepších), ale při převodu do filmové podoby došlo k posunům, které z obou děl udělaly úplně jiné filmy, než na jakých byl Šašek s režiséry (Jan Schmidt a Lordan Zafranovič) domluven.

Přes tato zklamání Šašek v 90. letech nepolevil ve své pracovní aktivitě. Intenzivně pracoval zejména pro Českou televizi. Jednak jako dramaturg cyklu filmů pro pamětníky, jednak jako scenárista. S Dušanem Kleinem připravil v roce 1992 desetidílný seriál podle Škvoreckého povídkové knížky *Hříchy pro pátera Knoxe*. Do seriálové podoby přepracoval též knihu Evy Kantůrkové *Přítelkyně z domu smutku*. Za scénář k filmu *Helimadoe*, který vycházel z jiného románu Jaroslava Havlíčka, obdržel v roce 1994 Českého lva. Jeho častou spoluautorkou a dramaturgyní byla manželka Věra.

Jeden z nejvyhledávanějších českých dramaturgů a scenáristů, jehož maximou byla pravdivost každého připravovaného textu, zemřel 21. září 2023. Dramaturgická pomoc, kterou s několika kolegy a kolegyněmi po řadu let nabízel těm nejschopnějším tuzemským režisérům a režisérkám, dnes českému filmu chybí.

Poznámky:

[1] Pavel Juráček, *Deník III. (1959–1974)*. Praha: Torst 2018, s. 232.

[2] Podrobněji viz Jan Bernard, *Václav Havel a film*. Praha: Národní filmový archiv 2018.

[3] Jiří Voráč, Outsider Ivan Passer. *Kinorevue* 3, 1993, č. 16 (26. 7), s. 26.

[4] Lukáš Skupa, *Vadí – nevadí. Česká filmová cenzura v 60. letech*. Praha: Národní filmový archiv 2016, s. 84.

[5] Anna Batistová (ed.), *Hoří, má panenko*. Praha: Národní filmový archiv 2012, s. 152.

[6] S Kleinem připravoval Šašek ještě nerealizovanou detektivku *Prestiž nepsaného zákona* o falešném příslušníkovi VB, který se své zločiny snaží zakrýt vraždou.

[7] Štěpán Hulík, *Kinematografie zapomnění: Počátky normalizace ve Filmovém studiu Barrandov (1968–1973)*. Praha: Academia 2011, s. 254.

[8] Petra Buštíková, *Produkční historie filmových adaptací podle literárních předloh Michala Viewegha*. Diplomová práce. Masarykova univerzita Filozofická fakulta Ústav teorie a dějin filmu a audiovizuální kultury. Brno 2008, s. 41.

[9] Štěpán Hulík, c. d., s. 164.

[10] Miloslav Šmídmajer, Povídání s cimrmanology. *Záběr* 19, č. 17 (16. 8.), s. 8.

[11] Jakub Porteš, *Postup práce českých scenáristů komedie v kontextu teorie a praxe*. Diplomová práce. Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Fakulta multimediálních komunikací 2021, s. 35.